

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

**Práca so sociálne vylúčenou komunitou
Bakalárska práca**

Študijný program: 3.1.14 sociálna práca

Pracovisko: Katedra sociálnej práce a sociálnych vied

Kolite : Mgr. Andrea Hugáová

Konzultant: Doc. PhDr., Ľubica Pavelová PhD.

Nitra 2012

Patrícia Ondrejková

akujem mojej kolektíve ke Mgr. Andrei Hugaovej a mojej konzultantke
Doc. PhDr. Ľubke Pavelovej, PhD.za cenné rady, odborné usmernenie, podporu
a pomoc, ktoré mi poskytli pri vypracovaní bakalárskej práce.

ABSTRAKT

ONDREJKOVÁ, Patrícia: *Práca so sociálne vylúčenou komunitou*. [Bakalárska práca] o Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva; o Tkolite : Mgr. Andrea Hugáová.; Konzultant: Doc. PhDr. uba Pavelová, PhD. Stupe odbornej kvalifikácie: Bakalár (Bc.) o Nitra: FSVaZ, 2012. 36 s.

Bakalárska práca má teoreticko - empirický charakter. Autorka poukazuje na prácu so sociálne vylúčenou komunitou. Bakalárska práca sa skladá z piatich kapitol. Teoretická časť pozostáva z dvoch kapitol. Prvá kapitola definuje pojmy komunita, sociálne vylúčenie a sociálne vylúčená komunita. Autorka sa zároveň zaoberá komunitnou prácou, jej stratégiami a cieľmi. Avšak sa venuje cieľovým skupinám práce s komunitou. V druhej kapitole sa autorka zameriava na rómsku komunitu. Poukazuje na sociálne problémy Rómov a možnosti riešenia ich situácie. Tretia kapitola je empirická časť, ktorá je zameraná na prieskum sociálnych problémov v konkrétnej rómskej komunite. V štvartej kapitole autorka uvádza výsledky z interview a možnosti riešenia sociálnych problémov rómskej komunity z pohľadu sociálnych pracovníkov. Posledná kapitola, diskusia sa týka výsledkov, ktoré sú získané z prieskumu.

Kľúčové slová:

Komunita, sociálne vylúčenie, sociálne vylúčená komunita, komunitná práca, Rómovia, rómska komunita, sociálne problémy rómov, možnosti odstraňovania sociálnych problémov v rómskej komunite.

ABSTRACT

ONDREJKOVÁ, Patrícia: *Work with Socially Excluded Community*. [Thesis] ó Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Social Sciences and Health Care; - Supervisor: Mgr. Andrea Hugá ová.; Consultant: Doc. PhDr. uba Pavelová, PhD. Qualification level: Bachelor (Bc.) ó Nitra: FSVaZ, 2012. 36 p.

The Bachelor thesis has a theoretical and empiric nature. The author points out the work with socially excluded community. The Bachelor thesis consists of five chapters. The theoretical part encompasses two chapters. The first chapter defines terms such as community, social exclusion and socially excluded community. The author deals also with the community work, its strategies and objectives. She describes target groups of the work with community. In the second chapter, the author focuses on the Romany community. She points out social issues related to the Romany and possibilities of solving this situation. The third chapter is the empiric part aimed at survey of social issues in the particular Romany community. In the fourth chapter, the author mentions results from interviews and possibilities of solving the social issues of the Romany community from the viewpoint of social personnel. The last chapter, discussion, relates to results obtained from the survey.

Keywords:

Community, social exclusion, socially excluded community, community work, Romany, Romany community, social problems of Romany, possibilities of removal of social issues in Romany community.

OBSAH

ÚVOD	7
1 KOMUNITA	10
1.1 Vymedzenie pojmov komunita a sociálne vylúčená komunita	10
1.2 Sociálne vylúčenie a mechanizmy sociálneho vylúčenia	11
1.3 Komunitná práca, stratégie a ciele práce s komunitou	13
1.4 Cieľové skupiny práce s komunitou	15
2 RÓMSKA KOMUNITA	16
2.1 Rómovia, lenenie Rómov a rómska komunita	16
2.2 Sociálne problémy rómskej komunity	17
2.3 Možnosti odstránenia sociálnych problémov v rómskej komunite	20
3 PRIESKUM SOCIÁLNYCH PROBLÉMOV V RÓMSKEJ KOMUNITE	23
3.1 Ciele a otázky prieskumu	23
3.2 Metodika prieskumu	24
4 VÝSLEDKY PRIESKUMU	26
5 DISKUSIA	30
ZÁVER	33
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	33
PRÍLOHY	37

Úvod

Koncept sociálneho vylúenia má svoje korene v 70. rokoch vo Francúzsku, kedy bol po prvý krát poufítý pre –pecifickú situáciu ur ítých skupín obyvate ov flijúcich na okraji spolo nosti, ktorí boli odrezaní od pracovných prílefitostí a zároveň od záchranej siete –tátnej sociálnej pomoci. Sociálne vylúenie chápeme ako proces, ktorým sú jednotlivci i celé skupiny osôb zbavené prístupu k zdrojom potrebným pre zapojenie sa do sociálnych, ekonomických a politických aktivít spolo nosti. Proces sociálneho vylúenia je primárnym dôsledkom chudoby a nízkych príjmov, prispievajú k nemu v–ak aj al–ie faktory, ako je diskriminácia, nízka vzdelanostná úrove a zlé fivotné podmienky. Sociálne vylúené osoby sú odrezané od in–titúcií a slufieb, sociálnych sietí a vzdelávacích prílefitostí. Prejavom sociálneho vylúenia je teda napríklad dlhodobá nezamestnanos , závislos na sociálnych dávkach, fivot v priestorovo vylúených astiach obcí, nízka kvalifikácia, zlý zdravotný stav, rozpad rodín i strata sebaúcty. (rozvojové vzdelávanie)

Medzi skupiny ohrozené sociálnym vylúením v Slovenskej republike jednozna ne patria Rómovia. Preto sme sa v tejto práci rozhodli venova sociálnym problémom rómskej komunity. Predkladaná bakalárska práca je kombináciou teoretického spracovania danej témy a jej empirického doplnenia. Cie om práce je zmapova situáciu a s ou súvisiace sociálne problémy v sociálne vylúenej rómskej komunite v Leviciach na Ladislavovom dvore. Taktiefl sme sa rozhodli preskúma možnosti rie–enia takejto situácie. Po formálnej stránke je práca rozdelená do piatich hlavných kapitol a pre zrozumite nos následného textu je hne na jej za iatku kapitol vymedzených nieko ko odborných pojmov, ktoré s danou problematikou úzko súvisia. Prvá kapitola je zameraná na komunitu vo v–eobecnosti. Nasledujúca podkapitola sa venuje sociálne vylúenej komunite, sociálnemu vylúeniu a mechanizmom sociálneho vylúenia. al–ia podkapitola rozoberá komunitnú prácu, stratégie a ciele práce s komunitou. Druhá kapitola práce je venovaná Rómskej komunite. Po tejto kapitole nasleduje podkapitola poukazujúca na Rómov a lenenie Rómov. V posledných podkapitolách práca prezentuje sociálne problémy rómskej komunity a taktiefl možnosti odstra ovania týchto problémov. Tre ou kapitolou práce je samotná empiria, ktorá je zameraná na prieskum sociálnych problémov v konkrétnej komunite. Nasledujúce podkapitoly sú zamerané na ciele, prieskumu, otázky prieskumu a taktiefl na metodiku prieskumu. Tvrťá kapitola prezentuje výsledky získané z prieskumu sociálnych problémov.

Diskusia, ife posledná kapitola práce dopodrobna rozoberá výsledky, ktoré boli získané po as prieskumu, ktorý bol vykonaný na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny v Leviciach. Úlohou tejto práce je poukáza na prácu so sociálne vylú enou komunitou, na konkrétne závaflné sociálne problémy tejto komunity a taktiefl na moľnosti rie- enia situácie sociálne vylú enej komunity.

1 Komunita

Pocit komunity, vlastnej skupiny, kde je lovek rád, ktorá je jeho pravým domovom a ktorej hranice je potrebné obrániť za každú cenu rovnako ako svoj domov. Tu vnútri môžu byť veci síce niekedy zlofité, ale nakoniec sa vždy nájde riešenie. Čudia nám môžu pripadať hrubí, sebeckí, ale v prípade núdze môžeme požiadať s ich pomocou. A čo je hlavné, lovek im rozumie a môže si byť istý, že aj oni rozumejú jemu. Lovek má ukázať ujúci pocit bezpečia a keď sa malo objaviť nejaké ohrozenie, určite bude rozpoznané zavesas. (Tokárová et al., 2003, s. 465).

1.1 Vymedzenie pojmov komunita a sociálne vylúčená komunita

Komunita je termín, ktorý sa používa v rôznych významoch (spoločenstvo, sociálna organizácia, sociálny systém, náboženská organizácia - cirkev, sekta, dedina, mesto, kmeň, národ). Zhodnosť mnohých autorov je v špecifickom územnom ohraničení komunity, kde uskutočňujú najväčšiu časť svojich každodenných činností, ako "šlokálny útvar osídlenia", ktorí menšiu sociálnu jednotku na lokálnom základe, v ktorej ľudia spolupracujú, aby naplnili svoj život, podieľajú sa na spoločnej kultúre a tak ďalej. (Strieflenc, 1996, s. 22).

Vo Veľkom sociologickom slovníku nachádzame význam slova komunita definovaný ako slovo pochádzajúce z latinského slova *communitas*. Je to druh územnej sociálnej skupiny založenej na fyzickej blízkosti svojich členov, ale aj sociálny útvar, ktorý je charakterizovaný vonkajšími a vnútornými znakmi na dvoch úrovniach a to sociálnymi väzbami, ktoré sú medzi členmi v rámci vlastnej komunity, sociálnymi väzbami a špecifickým postavením komunity v rámci širšieho sociálneho prostredia. Čalej môžeme komunitu definovať ako šakékoľvek vnímanie spoločného dobra, ktoré môže byť medzi osobami vytvorené. Komunita je podľa tejto definície nie čím, čo sa dá dosiahnuť úsilím osobami, nie niečím daným, napríklad geografickými podmienkami. Komunita nie je statická, mení sa výsledkom skúseností alebo cieľným úsilím. Môže sa dokonca meniť na základe problémov, ktorými sú osobami oslovení. (Matoušek, 2003, s. 253). Stručne a jasne je definovaná nasledujúca definícia: "Komunita je miesto, kde lovek môže získať emocionálnu podporu, ocenenia a praktickú pomoc v každodennom živote." (Hartl, 1997, s. 35).

V praxi sa môžeme stretnúť s pojmi:

- občianska komunita (spoločenstvo osôb, ktoré v spoločnom priestore vykonávajú každodenné aktivity),
- výchovná komunita (spoločenstvo osôb, ktoré sa zameriava na sebapoznanie, nácvik zručností a postojov),
- terapeutická komunita (špecifická forma organizácie liečebnej inštitúcie, ktorá umôže otvorenú komunikáciu všetkých členov inštitúcie vrátane pacientov a ich spolurozhodovanie a podieľanie sa na liečbe)
- spirituálna komunita (spoločenstvo osôb, ktoré zdieľa podobné myšlienky a idey a snaží sa spoločne o spirituálny rozvoj, niekedy aj flujú v spoločnom priestore).

Vyvážené fljúca komunita môžeme charakterizovať ako rôznorodú jednotu, ktorá má spoločný základ zdieľaných hodnôt. Často sa vyznačuje vzájomnou starostlivosťou, dôverou a tímovou prácou. Má rozvinutú efektívnu vnútornú komunikáciu, uahuje udomákanie na veciach verejných. Vytvára si vlastnú identitu, zábery, vnútorné a vonkajšie väzby. Komunita vychováva, je schopná predávať hodnoty i formy ďalšej generácii, je otvorená do budúcnosti a má vyvážené inštitucionálne usporiadanie. (J. W. Gardner, 1999).

Často sa však stretávame aj s pojmom sociálne vylúčená komunita, pričom mnohí ani netušia, čo tento pojem znamená. O sociálnom vylúčení komunity hovoríme vtedy, ak niekto nemá z rôznych príčin rovnaký prístup k zdrojom ako ostatní. Napríklad je sťažený prístup k lekárovi, do školy, k obchodom, k úradom, ku kultúre možno aj v dôsledku segregovaného bývania mimo obce alebo v jej vzdialenej časti s problematickými komunikáciami a dopravným spojením.

Vylúčenie je často spojené aj so sťaženou možnosťou dostať sa k informáciám a vôbec možnosťou komunikovať s ostatnými a participovať na rozhodovaní, ktoré sa týka flivota celej časti komunity. K vylúčeniu dochádza nielen na základe fyzickej nedostupnosti, ale neraz je dôsledkom chudoby, ale i zdravotného, telesného alebo mentálneho postihnutia a podobne. V neštandardných podmienkach vylúčenia môžu vznikáť neštandardné stratégie preflitia, ktoré nemusia byť v súlade s hodnotami uznávanými ostatnými skupinami miestnej komunity. (Alena Ambrózová a kol., 2006, s. 7)

1.2 Sociálne vylúenie a mechanizmy sociálneho vylúenia

Sociálne vylúenie je termín, ktorý označuje obvykle komplexne podmienenú nedostatnosť jednotlivca, skupiny alebo miestneho spoločenstva na úrovni celej spoločnosti, resp. nedostatný prístup k spoločenským inštitúciám, ktoré zabezpečujú vzdelanie, zdravie, ochranu a základný blahobyt. Sociálne vylúenie fakticky znamená život v chudobe, bez úasti na trhu práce (u mladých ľudí bez úasti na systematickom vzdelávaní), bez primeraného bývania, bez dostatočného príjmu, obvykle v izolácii i v malej skupine podobne deprivovaných ľudí, pohybujúcich sa na okraji spoločnosti. Dlhodobý pocit, že človek nemá v spoločnosti miesto, je zdrojom chronického stresu. Jeho príčinami môžu byť nízke sebavedomie, nedokončené vzdelanie, nedostatok sociálnych zručností, zlé telesné a duševné zdravie, neprimerané bývanie, vysoký vek, miestna vysoká úroveň kriminality, nefunkčná rodina, závislosť od návykových látok, nezamestnanosť, chýbajúce zdravotné alebo sociálne poistenie. Koncept sociálneho vylúenia je komplexnejší ako niekdajší pojem chudoby. Sociálne vylúenie zahŕňa nielen ekonomickú, ale aj sociálnu, politickú a kultúrnu perspektívu. (Matoušek, 2003) Niektoré mechanizmy sociálneho vylúenia je možné identifikovať a na ich základe poukázať na rôzne podoby sociálneho vylúenia rómskych komunít, ako aj na dôsledky, ktoré spôsobujú. Rozoznávame ekonomické, kultúrne, symbolické, priestorové, sociálne, politické a psychologické vylúenie.

Ekonomické vylúenie súvisí s vylúením z trhu alebo na trhu práce. Vylúenie zo životného štandardu je často primárnym zdrojom chudoby. Pozícia na trhu práce a dosiahnuté vzdelanie sú jedným z najdôležitejších faktorov, prostredníctvom ktorého sa jednotlivci začleňujú do sociálnej štruktúry. U Rómov je možné identifikovať viacero skutočností, ktoré ich marginalizujú na trhu práce a to neustále klesajúca vzdelanostná a kvalifikačná úroveň, prítomnosť skrytej diskriminácie voči rómskemu národu zo strany majority, respektíve zamestnávateľov, nízky status bývania, životných podmienok a nevyhovujúci zdravotný stav, trvalo vysoká miera dlhodobej nezamestnanosti a s tým spojená devastácia ľudského kapitálu a strata pracovných návykov. S ňou súvisí aj nájdenie zamestnania predstavuje uzavretosť rómskych komunít pred vonkajším svetom. (Džambazovi, In: Vašek et al., 2002)

Kultúrne vylúenie môžeme charakterizovať ako odopretie práva jednotlivca alebo skupiny participovať na kultúre spoločnosti. S kultúrnym vylúením Rómov súvisí aj ich poväčšene nízka úroveň dosiahnutého vzdelania. Z hľadiska dosiahnutej vzdelanostnej úrovne má významná časť rómskej populácie neukončené základné vzdelanie alebo len základné vzdelanie. Za lenenie rómskej minority do kultúrneho systému obmedzuje existenciu viacerých bariér. Medzi kultúrne a sociálne bariéry patrí hlavne jazyk. Rómske deti sa často stretávajú s výrazným neúspechom v škole, čo u nich vyvoláva odpor k vzdelaniu. Medzi ekonomické bariéry patria nevyhovujúce podmienky bývania a flivotospráva. V dome často nie je elektrina, die a nemá nejaký kútik potrebný na prípravu do školy. Takto sú vlastne deti zo segregovaných rómskych osád znevýhodnené niečo konásobne a to absolútnou chudobou svojich rodičov, zlým vybavením domácností, nízkym štandardom bývania, minimálnou pripravenosťou na vstup do školy a najmä fliaďnou podporou blízkeho okolia a rodiny.

Symbolické vylúenie môžeme identifikovať na základe miery sociálneho dištancu a existencie predsudkov a stereotypov. Nejde o skutočné, aktívne vylúenie, ale vylúovanie prostredníctvom vyjadrovania rôznej miery odmietania a odporu. A tak sa medzi Rómami a ostatným obyvateľstvom vytvára sociálny dištanc, ktorý na oboch stranách umocňuje zakorenené predsudky a stereotypy.

Priestorové vylúenie sa prejavuje koncentráciou vylúených jednotlivcov a skupín v určitých geografických priestoroch. V prípade rómskych komunit sú to segregované rómske čtvrti. Ide o takzvané rómske getá. Tieto územia sa väčšinou nachádzajú na okrajoch miest a väčšinová populácia ich považuje za patologické a vyhýba sa im. (Jurásková, In: Vaček et al., 2002)

1.3 Komunitná práca, stratégia a ciele práce s komunitou

Komunitná práca je metóda, ktorá smeruje k vyvolaniu a podporovaniu zmien v miestnom spoločenstve, zapája občanov, inštitúcie a miestne organizácie do riešenia problémov komunity. V komunitnej práci ide o proces aktivizácie pri riešení konkrétneho problému komunity. Je metódou univerzálnou pre rôzne oblasti. (Matoušek, 2003, s. 254).

Je to práca s regionálnou komunitou, to znamená spoločenstvom, pospolitosťou v rámci ktorej spoločne naffivajú ľudia konkrétneho územného celku, regiónu. Medzi jednotlivcami v komunite existujú typické väzby a interakcie, ktoré charakterizujú komunitu ako celok.

Potreba sociálnej práce s komunitou vzniká v prípadoch patologickej poruchy v spoločnosti (sociálna diskriminácia komunity, znevýhodnenie komunity vo i ostatným celkom spoločenského útvaru, vznik a nárast sociálno- patologických javov v rámci komunity), a taktiež v prípade tendencie, spoločensky fiaduceho ovplyvovania kultúrnej, zdravotnej, hygienickej, vzdelanostnej a inej úrovne v komunite. (Filová, 2005, s. 74).

Komunitná práca podľa Duyvendaka (2005) zabezpečuje profesionálnu a nezávislú podporu skupinám ľudí. Spolu s miestnymi obyvateľmi fijúcimi v danej komunite identifikuje komunitné problémy. Zvyšuje posilovanie miestnych obyvateľov, aby sami dokázali riešiť problémy. Zameriava pozornosť hlavne na ľudí deprivovaných a v sociálnom vylúčení. Prispieva k udržateľnosti komunity založenej na vzájomnom rešpekte a sociálnej starostlivosti. Vytvára protipól mocenským štruktúram, ktoré bránia ľuďom participovať. Prispieva k socio- kultúrnemu rozvoju štvrtí prostredníctvom miestnych obyvateľov samotných.

Komunitná práca sa zaoberá rozvojom jednotlivcov ale aj skupín ľudí. S rastom jednotlivca je neoddeliteľne spojený transformačný proces skupiny a keď sa komunitná práca prioritne zaoberá spôsobmi práce, ktoré smerujú proti sociálnemu vylúčeniu a zanedbávaniu, nie je neutrálnou aktivitou.

Práca s komunitou sa zaoberá hlavne tými obyvateľmi, ktorí sú v situáciách sociálnej deprivácie. Používa kategorické a teritoriálne metódy. Na konkrétnu cieľovú skupinu, ako sú migranti, prijímatelia podpory, pacienti sa sústreďuje kategorická komunitná práca. Teritoriálny komunitný rozvoj sa zameriava na štvrte, regióny a oblasti, kde fijú obyvatelia, ktorí sa nachádzajú v situácii sociálnej deprivácie.

Stratégie a ciele práce s komunitou:

Medzi hlavné stratégie sociálnej práce s komunitou patrí predovšetkým vytvorenie siete vzájomnej pomoci, zapojenie dobrovoľníkov do inosti, posilnenie susedskej pomoci, decentralizácia niektorých formálnych služieb sociálnej starostlivosti do blízkeho susedstva.

Cieľom práce s komunitou často býva ovplyvovanie sociálnych zmien v určitej lokalite alebo organizácii a to utváraním fiaducích vzťahov medzi skupinami, ktoré existujú v danej komunite, a to tak, aby sami členovia komunity tieto zmeny fiadali a uskutočnili. (Pavelová, Tvrdoš, 2006)

Sociálny pracovník pracujúci s komunitou musí rátať s neustálym napätím v komunite, ktoré je spôsobené potrebami členov komunity a dostupnými zdrojmi na ich uspokojenie, ktorými komunita disponuje, preto musí viesť komunitu k optimálnemu vyuffivaniu vlastných, ale aj v-etkých dostupných prospe-ných zdrojov. Konflikty medzi členmi spôsobujú tiefl záujmy, názory a ideály, ktoré rozli n-é skupiny fljúce v komunite majú. Sociálny pracovník by mal vedie vyuffi pre prospech komunity tie individuality, ktoré majú dôveru a re-pekt komunity. Podľa Younghusbandovej (Levická, 2002) je teda cieľom komunitnej práce ovplyv ovanie sociálnych zmien a to analýzou sociálnych situácií a formovaním vz ahu medzi rozli nými skupinami daného celku tak, aby tento celok sám dospel k realizácii fladucich zmien.

Podľa Hartla (1997) je cieľ komunitnej práce moflné najv-eobecnej-ie definova ako usilovanie o sociálnu zmenu. Uskuto uje sa prostredníctvom dvoch procesov:

1. analýzou sociálnej situácie,
2. utváraním vz ahov sociálneho pracovníka a komunity a vzájomných vz ahov medzi skupinami vnútri komunity.

Definova cieľe komunitnej práce môflme vymedzením jej jednotlivých úloh, ktorými sú, -túdium sociálnych potrieb a problémov lokality, spracovanie návrhov rie-enia potrieb a problémov, zaistenie podpory pre navrhované rie-enia, integrácia v-etkých dostupných prostriedkov komunity na realizáciu projektu. (Navrátil, 2001, s. 68)

1.4 Cieľové skupiny komunitnej práce:

Cieľovými skupinami v sociálnej práci sa stávajú jednotlivci, skupiny, komunity, u ktorých predstavuje sociálna práca v praxi rôzne formy rie-enia problémov a krízových situácií. Ich kategorizácia podľa -pecifík jednotlivých cieľových skupín a zároveň prístupov v sociálnej práci, je moflné uvies ako sociálnu prácu so zneuuffivanými, týranými a zanedbávanými deťmi a ich rodinami, sociálnu prácu s osamotenými rodičmi, sociálnu prácu s rodinami v rozvode, sociálnu prácu s mnohopróblémovými rodinami, sociálnu prácu so zdravotne znevýhodnenými, sociálnu prácu s u mami s mentálnym postihnutím, sociálnu prácu s du-evne chorými, sociálnu prácu so starými u mami, sociálnu prácu s u mami zomierajúcimi v hospicioch, sociálnu prácu s uffivateľmi drog, sociálnu prácu s obeťami násilia v rodine, sociálnu prácu so flenami, ktoré poskytujú platené sexuálne sluffby,

sociálnu prácu s rizikovou mládežou, sociálnu prácu v rámci proba nej a media nej služby,
sociálnu prácu s nezamestnanými a sociálnu prácu s bezdomovcami,
(Lehoczká, Haburajová- Ilavská, 2006, s.16- 17)

2 Rómska komunita

i ufl fljúca ko ovne alebo v osade, bola tvorená vä -inou rodom alebo viacgenera nou roz-írenou rodinou. Rodová skupina mala svoju hierarchiu a riadila sa súborom zvykových etických noriem ó nepísaných zákonov. V le stála osoba s prirodzenou autoritou a taktiefl schopná vytvára komunika ný most medzi vlastnou skupinou a nerómskym okolím (vajda, mujalo, hibalo, krisinako manu-, angluno Rom, -eralo Rom). O dôleflitých otázkach v-ak švajdaõ vä -inou nerozhodoval sám, ale spolu so v-etkými muflmi a sto v prítomnosti ostatných lenov komunity. Zvlá-tne postavenie v skupine mali starí udia, a to v aka svojim flivotným skúsenostiam a múdrosti, ktorú získali vekom (Tñn le phuren, bo chale buter maro sar tu. - Po úvaj starých udí, pretofle zjedli viac chleba ako ty.) (Tradi ní romská komunita)

2.1 Rómovia, lenenie Rómov a rómska komunita

Rómovia sú na Slovensku najmenej vzdelanou národnostnou men-inou. Sú triedne a profesijne homogénni v najniš-ích nekvalifikovaných profesiách, o je v ostrom protiklade so -truktúrovanos ou celej spo lo nosti. (Valachová, Kadle íková, Buta-ová, Zelina, 2002, s. 17)

V odbornej literatúre sa Rómovia lenia pod a rôznych aspektov. Vnútorne subetnické lenenie Rómov fljúcich na Slovensku nie je také výrazné ako v iných krajinách, o pravdepodobne vyplýva z ich dlhodobo usadlého spôsobu flivota. Rómovia sa pod a Kumanovej a Zelinovej (1999, s. 74) rozde ujú pod a subetnickej príslu-nosti do troch skupín - slovenskí Rómovia- slova íke, Servike Roma, ma arskí Rómovia, fljúci na juhu, ktorí sa sto identifikujú prostredníctvom ma arského jazyka- ungrike Roma, ola-skí Rómovia, vlachike Roma, ktorí do roku 1959 ko ovali. Pomenovanie pochádza z územno-politického názvu historickej krajiny Valachie (dne-né Rumunsko). Na základe úrovne za lenenia do spo lo nosti môfleme rozdeli Rómov na ó integrovaných Rómov, ktorí sú plne akceptovaní a integrovaní v majoritnej spo lo nosti. Ich odli-nos majorita v podstate nevníma, nako ko svojim konaním a innos ou nie sú ni ím, ím by vzbudzovali pozornos , -pecifickí. Vä -ina z nich má -tandardný ekonomický status a stabilné zamestnanie. alej sú to polointegrovaní Rómovia, ktorí sa sto stretávajú s diskrimináciou vo v-etkých jej formách. Majoritná spo lo nos ich prítomnos vníma sto s predsudkami. Sami musia vyvíja ve ké úsilie, aby sa v spo lo nosti uplatnili. sto

oscilujú na pomyselných hraniciach akceptácie a opovrhovania. Rómovia, ktorých by sme mohli zaradiť do tejto kategórie, sa vyznačujú zníženým sociálnym statusom s nestabilnou možnosťou zamestnania sa. Poslednou skupinou sú neintegrovaní Rómovia, ktorých spoločnosť odmieta prijať a začleňuje do svojho prostredia. Táto skupina sa vyznačuje sociálnym správaním, opovrhuje hodnotami majority a pre svoje okolie a ostatných Rómov je neprijateľná. Práve kvôli tejto skupine Rómov sú ostatní členovia komunity v spoločnosti diskriminovaní. (Rosinský, 2006, s. 22- 23)

V mnohých literatúrach sa vyskytujú pojmy ako rómska osada, či rómska komunita, teda sa snažia definovať tento pojem, alebo aspoň základné kritériá a charakteristiky, ktoré ho približujú. Podľa Atlasu rómskych komunít na Slovensku sú základné diferencie medzi rómskou populáciou podmienené faktormi ako je stav regiónu, typ integrácie, respektíve segregácie (konštruovaný na základe kritérií: vlastnícke vzťahy k legálnosti pozemku a domu, prístup k infraštruktúre, dosah cestnej komunikácie, elektriny, plynu, odvoz odpadu), miera koncentrácie, počet etnos, proporcia rómskej populácie vo vzťahu k majoritnej spoločnosti.

Podľa jedného z kritérií môže byť priestorová izolácia či separácia. Muňka (2002) delí vidiecke osídlenia Rómov podľa lokalizácie k obci na:

- komunity integrované, ktoré ležia rozptýlene medzi ostatným obyvateľstvom - tu je otázne, či je pomenovanie komunita vhodné, ide o obce, v ktorých Rómovia ležia rozptýlene medzi majoritným obyvateľstvom. Väčšina Rómov býva rozptýlene a zároveň plne integrované medzi nerómami.
- samotné sídelné útvary v rámci obcí - takzvané rómske čtvrti v mestách a obciach, najčastejšie predstavujú samostatné ulice alebo čtvrti, ktoré sú urbanisticky integrálnou súčasťou obce, ale tvoria samostatný socio-kultúrny celok.
- segregované komunity, ide o sídelné útvary, ktoré sú fyzicky oddelené od obce, ale reálne sa nachádzajú v jej blízkosti. Oddelujúcim prvkom je väčšinou prírodný útvar ako potok, pole, cesta alebo železnica.
- úplne segregované komunity sú samostatné urbanistické celky, ktoré sú fyzicky oddelené od obce a fakticky tvoria samostatný útvar. Často sú od obce vzdialené aj niekoľko kilometrov. V niektorých prípadoch nie sú tieto osady napojené ani na dostupnú inžiniersku sieť.

2.2 Sociálne problémy rómskej komunity:

Sociálny problém je situácia, ktorú ten, kto sa v nej ocitol, vníma ako obtiažnú, ťažko zvládnuteľnú, a ťažko riešiteľnú.

Sociálny problém je chápaný ako spoločensky uznaná alebo spoločensky vnímaná, ťažká situácia, ktorú konkrétna spoločnosť označuje za nešťastnú. Sama spoločnosť (komunita, štát a podobne) si uvedomuje, že sociálny problém si vyžaduje korektívne, vyrovnávacie opatrenia, ktoré by mali byť vykonávané danou spoločnosťou.

Identifikácia sociálneho problému je závislá nie len na osobnosti konkrétneho sociálneho pracovníka, ale tiež od celkového rozvoja spoločnosti, od oficiálne prijatých legislatívnych noriem, ako aj od spoločensky akceptovaných sociálnych noriem, od stupňa a integrity spoločnosti a podobne.

V súčasnosti sa rómska problematika na Slovensku definuje ako sociálny problém, život Rómov (najmä obyvatelov rómskych osád) sa stotožňuje s marginalizovanými komunitami, rezignáciou, apatiou, nízkou schopnosťou životných adaptácií a celkovým oslabením nielen po hmotnej, ale aj po duchovnej a morálnej stránke. (Levická, 2004)

Do sociálnych problémov rómskej komunity zarátujeme najmä chudobu, bývanie, zdravotnú situáciu, vzdelanostnú úroveň a nezamestnanosť.

Chudoba je jav, ktorý je v rómskych osadách viditeľný na prvý pohľad. Chudoba je rôzne definovaná z pohľadu rôznych vedeckých disciplín. Z hľadiska pohľadu sociálnej práce je teória chudoby, ktorú uvádza Schavel (2008, s. 113) najpriatejšia. Všeobecne popisuje chudobu ako sociálny jav, ktorý je charakteristickým nedostatkom životných prostriedkov jednotlivca alebo skupiny. V tomto zmysle je považovaná za sociálny problém, prípadne za sociálno-patologický jav.

Podľa štúdie Chudoba Rómov a sociálna starostlivosť o nich v Slovenskej republike (2002) sú Rómovia vo všeobecnosti chudobnejší ako ktorákoľvek iná skupina populácie a sú na tom horšie než iní z hľadiska ktoréhokoľvek základného sociálneho ukazovateľa, vrátane vzdelania, zdravotného stavu, podmienok bývania a prístupu k príležitostiam na trhu práce v rámci občianskej spoločnosti.

Rosinský (2006, s. 36) zarátuje bývanie medzi najvýraznejšie oblasti, v ktorých dochádza ku konfliktným vzťahom medzi majoritou a Rómami. Na jednej strane výrazná časť rómskej populácie nedodržiava pravidlá súvisiace s užívaním bytu, na strane druhej verejná správa neposkytuje v prípade potreby skorú a kvalifikovanú sociálnu prácu. Nevyužívajú

sa možnosti jednotlivých právnych a sociálnych systémov. Často sa nepremysleným postupom príslušných orgánov prispieva k vytváraniu giet. To má za následok, že pôvodne sociálny problém sa stáva etnickým.

Problematika bývania je zložitá a náročná na riešenie, pretože v sebe zahŕňa množstvo iastkových problémov. Nevyhovujúce bytové podmienky, tak vo vidieckych komunitách ako aj v mestských častiach, neplatí stav a následné vysťahovanie neplatí, vytváranie giet, pre nedostatok obydli, nevyhovujúci hygienický štandard a tak ďalej. Jedným z riešení môže byť výstavba sociálnych bytov nižšieho štandardu. Ide o radovú zástavbu rodinných domov, ktorá sa väčšinou realizuje z prostriedkov štátu a obcí. (Múčka, 2002, s. 643)

Podľa dokumentu Národný akčný plán Slovenskej republiky k Dekáde za zlepšovanie rómskej populácie 2005-2015 je majetkovo-právne vysporiadanie rómskych osídlení kúrovým krokom, ktorý by mal byť bezodkladne uskutočnený v záujme komplexného riešenia otázky bývania.

Môžeme skonštatovať, že úroveň zdravia je u Rómov v porovnaní s majoritnou populáciou horšia. Aj v dôsledku ekonomických nedostatkov (výživa), nepriaznivej hygienickej úrovne (napríklad dostupnosť pitnej vody v osadách) a prístupu k zdravotníckym zariadeniam (geografická izolácia osád) sa chorobnosť stáva zvlášť závažnou. Za hlavné determinujúce faktory, ktoré ovplyvňujú nižšiu kvalitu zdravotného stavu rómskej populácie sú v súčasnosti považované najmä nižšia vzdelanostná úroveň, z ktorej môže prameniť nedostatok úroveň zdravotného a sociálneho uvedomenia, nízky štandard osobnej hygieny, nízky štandard komunálnej hygieny, nízky štandard bývania a ekologická riziková prostredia, s ktorou súvisí znečistené a zdevastované životné prostredie.

Katastrofálne životné podmienky v osadách majú vplyv na častý výskyt infekčných ochorení. Medzi najčastejšie patrí svrab, zavivavenie, bakteriálne zápaly kŕče, mykózy, zápaly čreva, salmonelóza, ovčie kiahne a mnohé ďalšie. (Táliko, 2002, s. 657- 663)

Vzdelanostný handicap Rómov má svoje korene v dávnej minulosti a vo vývoji Rómov na tomto teritóriu, v odlišnosti podstaty samotnej kultúry, v ktorej sa kultúrne a duchovné bohatstvo odovzdávalo z generácie na generáciu bezprostrednou komunikáciou, len ústnym podaním. Nepriaznivá vzdelanostná úroveň Rómov je tiež dôsledkom subjektívneho posudzovania a reflektovania hodnoty a potreby vzdelania pri hľadaní a obhajovaní svojho miesta v spoločnosti. (Jurová, 2002, s. 697)

Nízka vzdelanostná úroveň u Rómov sa premieta do všetkých oblastí života našej spoločnosti. Rast nezamestnanosti a sociálnej odkázanosti, zákoláctvo, neúspešnosť v škole, nárast kriminality, drogovej závislosti a iných socio-patologických javov, úroveň kultúrneho vývoja, hygieny a zdravotného stavu, bývania a podobne u Rómov sú všeobecne známou skutočnosťou. (Rusnáková, 2006, s. 205)

Nezamestnanosť postihuje rómske obyvateľstvo podstatne výraznejšie než majoritné spoločstvo, má zreteľný regionálny rozmer a vykazuje vysoký podiel opakovanej a dlhodobej nezamestnanosti. V značnejasti rómskych domácností sú nezamestnanosťou postihnutí viacerí členovia, formuje sa takzvaný fenomén generálnej nezamestnanosti. (Hanzelová, 2000)

V mnohých rómskych osadách sa ľudia stali len pasívnymi poberateľmi sociálnych dávok, a tak v týchto osadách vyrastá generácia detí, ktorá svojich rodičov ešte nikdy nevidela chodiť do práce, respektíve si prácu aspoň aktívne hľadať. Deti tak nemôžu mať reálnu predstavu o svete práce, o konkrétnych zamestnaniach, o trhu práce, o práci vôbec. Dospelý verbálne odsudzujú súasny stav, ale v skutočnosti tento sociálny poriadok akceptujú, ako niečo, čo je mimo ich kontroly. Systém dávok je tu chápaný ako niečo prirodzené, rovnako ako vlastná závislosť od nich. (Kompaníková, Tebesta, 2002)

2.3 Možnosti odstránenia sociálnych problémov v rómskej komunite

Opatrenia zamerané na pomoc rómskej populácii, zníženie chudoby a zlepšenie životných podmienok by podľa štúdie vypracovanej Svetovou bankou a Nadáciou S. P. A. C. E. a Ineko a Inštitút pre otvorenú spoločnosť (2001) by mohli zahŕňať :

- Opatrenia na zlepšenie bývania.
- Opatrenia na zlepšenie zárobkových príležitostí.
- Opatrenia na zvýšenie vzdelanostnej úrovne.
- Opatrenia na zlepšenie prístupu k zdravotnej starostlivosti.
- Opatrenia na elimináciu sociálneho vylúčenia.

Za najdôležitejšie opatrenia možno považovať nasledujúce:

- zlepšenie životných podmienok a to usporiadaním majetkových pomerov a vyriešením otázok súvisiacich s vlastníctvom pôdy a budov, ktoré zabraujú obyvateľom a samosprávam investovať do údržby majetku. Zjednotenie postupov pri získavaní stavebného povolenia a nehnuteľného majetku, zlepšenie prístupu k úverom na obnovu

flivotných podmienok, vytvorenie prístupu ku verejným službám (izolované osady sa stanú sú as ou hlavných inžinierskych sietí), zväčšenie štátnych dotácií pre rodiny z nízkym príjmom, najmä vo vybavenosti, ktorá je vo verejnom záujme, ako napríklad hygiena, podnecovanie miestnych samospráv a komunít na zlepšenie poskytovania služieb, vytvorenie príležitostí na zlepšenie základnej infraštruktúry a služieb v rómskych komunitách v rámci programov verejnoprospešných prác.

- zníženie nezamestnanosti a to zlepšením prístupu k úverovým zdrojom na začatie podnikateľskej činnosti pre Rómov. Zvyšovanie efektivity verejnoprospešných prác, spájanie aktivít a zdrojov pri vytváraní pracovných miest, systémové ovplyvnenie okrajových regiónov prostredníctvom komplexných regionálnych programov rozvoja a zlepšenie úrovne školení a preškolení nezamestnaných.

- zvyšovanie vzdelanostnej úrovne odstránením ekonomických bariér, ktoré bránia deťom zasať školskú dochádzku koordináciou sociálnej pomoci a vzdelávacích koncepcií. Zvyšovanie dochádzky do materských škôl, program nultých ročníkov a zvyšovanie dostupnosti predškolských služieb v osadách, zapojenie rodičov do vzdelávania a zvyšovanie ich povedomia o dôležitosti vzdelania, vzdelávanie rómskych učiteľov a pedagogických asistentov, zavedenie nových vyučovacích metód a modelov alternatívneho vzdelania pre rómskych chlapcov, umožnenie rómskym chlapcom pokračovať v stredoškolskom vzdelávaní využívaním nepovinných aktivít a poskytnutie socioekonomickej podpory, eliminovanie diskriminácie v rámci vzdelávacieho systému, riešenie jazykových problémov pri nástupe do školy. Reformovanie špeciálneho školstva a to zvýšením jeho zamerania na chlapcov so skutočným postihnutím.

- podpora zdravotnej starostlivosti a to prehodnotením jej dostupnosti v izolovaných rómskych osadách, napríklad prostredníctvom mobilnej starostlivosti, zapojenie zdravotníckych pracovníkov do práce s komunitami a v propagovaní prevencie. Posilnenie opatrení na zlepšenie verejného zdravia zainteresovaním škôl a sociálnych pracovníkov, osвета a zlepšenie v oblasti reprodukčného a pôrodného zdravia, eliminácia diskriminácie a zvyšovanie informovanosti, eliminovanie sociálneho diskriminácie, odstránenie sociálneho analfabetizmu verejnosti v tejto problematike, prijímanie protidiskriminačnej legislatívy a zlepšenie jej uplatňovania, organizovanie školení pre verejných inštitúcií štátnej správy a relevantných inštitúcií, organizovanie kampaní na informovanie verejnosti, zlepšenie koordinácie medzi vládou, mimovládnyimi organizáciami a dozormi,

pokračovanie v monitorovaní situácie rómskej menšiny prostredníctvom
interdisciplinárnych výskumov. (Selická, 2008)

3 PRIESKUM SOCIÁLNYCH PROBLÉMOV V RÓMSKEJ KOMUNITE

K napísaniu na-jej práce nás priviedla neustále spomínaná problematika týkajúca sa Rómov. Zaujímalo nás aké hlavné sociálne problémy postihujú obyvatelov rómskej komunity a aké možnosti riešenia boli navrhnuté a zrealizované sociálnymi pracovníkmi.

3.1 Ciele a otázky prieskumu

Cieľom na-jej práce je zmapovať situáciu a s ňou súvisiace sociálne problémy v sociálne vylúčenej rómskej komunite v Leviciach na Ladislavovom dvore z hľadiska pohlavia, veku, vzdelania a zdravotného stavu jej členov. Taktiež sme sa rozhodli preskúmať a prípadne doplniť navrhnuté a už zrealizované možnosti riešenia.

Na základe preštudovanej literatúry a prieskumov k predmetnej problematike sme si stanovili hlavný cieľ prieskumu:

Zistiť, aké sociálne problémy majú členovia rómskej komunity na Ladislavovom dvore pri Leviciach z pohľadu terénnych sociálnych pracovníkov.

Precizovaním a špecifikovaním hlavného cieľa sme dospeli k nasledujúcim čiastkovým cieľom:

C1: Zistiť najastejšie sociálne problémy sa vyskytujú v rómskej komunite z hľadiska pohlavia jej členov.

C2: Zistiť najastejšie sociálne problémy sa vyskytujú v rómskej komunite z hľadiska veku jej členov.

C3: Zistiť najastejšie sociálne problémy sa vyskytujú v rómskej komunite z hľadiska zdravotného stavu jej členov.

C4: Zistiť najastejšie sociálne problémy sa vyskytujú v rómskej komunite z hľadiska vzdelania jej členov.

C5: Zistiť, aké možnosti riešenia boli navrhnuté sociálnymi pracovníkmi.

C6: Zistiť, aké možnosti riešenia boli zrealizované sociálnymi pracovníkmi.

Ur ením hlavného cie a prieskumu a iastkových cie ov sme si stanovili nasledujúce prieskumné otázky:

O1: Aké naj astej–ie sociálne problémy sa vyskytujú v rómskej komunite z h adiska pohlavia jej lenov?

O2: Aké naj astej–ie sociálne problémy sa vyskytujú v rómskej komunite z h adiska veku jej lenov?

O3: Aké naj astej–ie sociálne problémy sa vyskytujú v rómskej komunite z h adiska zdravotného stavu jej lenov?

O4: Aké naj astej–ie sociálne problémy sa vyskytujú v rómskej komunite z h adiska vzdelania jej lenov?

O5: Aké moŕnosti rie–enia boli navrhnuté sociálnymi pracovníkmi?

O6: Aké moŕnosti rie–enia boli zrealizované sociálnymi pracovníkmi?

3.2 Metodika prieskumu

Výberový súbor

V súvislosti s pouŕitím metódy interview bolo potrebné vybra prieskumnú vzorku respondentov. Vyberali sme na základe týchto kritérií:

- respondent prichádza do kontaktu s rómskou komunitou,
- respondent zastáva pracovné miesto, kde prichádza do kontaktu s rómskou komunitou viac ako 2 roky,
- respondent má minimálne stredo–kolské vzdelanie ukon ené maturitnou skú–kou.

Na základe vy–ie uvedených kritérií sme oslovili 10 sociálnych pracovní ok z Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v Leviciach, pracujúcich s rómskou komunitou na Ladislavovom dvore.

Metódy

Pri realizácii zberu dát sme vyuffili výskumnú metódu: polo–truktúrované interview. Interview je výskumná metóda, ktorá umofl uje zachyti nielen fakty, ale aj hlb–ie preniknú do motívov a postojov respondentov. Po as interview môŕleme sledova aj niektoré vonkaj–ie reakcie respondenta a pod a nich potom pohotovo usmer ova al–í priebeh kladenia otázok.(J. Skalková et al., 1983).

Interview je veľmi dobrým exploratívnym nástrojom na zmapovanie problematiky, s ktorou výskumník zatiaľ nemá skúsenosti alebo ktorá nie je spracovaná ani v literatúre. Polo-štruktúrované interview umožní respondentovi navrhnúť alternatívy odpovedí, ale potom sa od respondenta žiada objasnenie alebo vysvetlenie jeho odpovedí. (Gavora, 2000). V úvode interview sme respondentov, ktoré sociálne pracovníky oboznámili s cieľom nášho prieskumu. Interview obsahovalo jedenásť otázok. Dĺžka interview nebola vopred stanovená. Každé interview trvalo približne 50 minút. Na začiatku interview sme sa respondentiek opýtali, či im nebude prekážať, ak si budeme ich odpovede zapisovať.

Plán prieskumu

Prieskum sme uskutočnili v mesiaci apríl 2012. Na základe telefonickej a mailovej komunikácie sme si dohodli miesto a čas stretnutia. Prieskum sa uskutočnil v priestoroch Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny a v priestoroch Mestského úradu v kanceláriách sociálnych pracovníkov. Získavané informácie a údaje sme spracovali a vykonali ich analýzu, porovnanie a spracovanie.. Uvádzame ich v kapitole výsledky prieskumu.

4 Výsledky prieskumu

Táto kapitola na-ej práce prezentuje informácie, ktoré sme získali po as interview so sociálnymi pracovní kami. Taktiefl uvádzame v-etky okruhy otázok, ktoré boli položené sociálnym pracovní kam a odpovede, ktoré nám poskytli v interview, na ktoré nám odpovedali.

Aké naj astej-ie sociálne problémy sa vyskytujú v rómskej komunite z h adiska pohlavia jej lenov?

Z výsledkov prieskumu vyplýva, fle lenovia komunity na Ladislavovom dvore, ifle muffi aj fleny trpia ve mi nízkou vzdelanostnou úrov ou. Vä -ina z nich má dokon enú len povinnú -kolskú dochádzku, ktorá úzko súvisí s vysokou mierou nezamestnanosti. Na Ladislavovom dvore je nezamestnanos takmer 90%-ná. Od tejto situácie môfleme odvodi al-í problém, ktorým je nedostatok finan né zabezpe enie. Hlavnými a neustále spomínanými problémami rómskych komunít sú ve mi zlá sociálna a samozrejme ekonomická situácia jej lenov a taktiefl ve ký po et nezaopatrených detí, ktorých po et v niektorých rómskych rodinách presahuje desa detí. K al-ím problémom, ktoré súvisia s nedostatkom finan ných prostriedkov patrí nízky -tandard bývania a hlavne prístup k pitnej vode, k elektrine, kanalizácii a odvoz komunálneho odpadu.

Aké naj astej-ie sociálne problémy sa vyskytujú v rómskej komunite z h adiska veku jej lenov?

Po vykonaní prieskumu môfleme skon-tatova , fle u detí do 15 rokov je ve kým problémom zanedbávanie výchovy a v-ivlivy detí zo strany ich rodi ov. Pod a L. Fliegela (1992, s.20) si mladí nedospelí udia zakladajú rodiny. asto sa stretneme aj s poru-ením zákona o rodine. Takíto príli- mladí rodi ia nie sú pripravení na výchovu svojich detí. al-ím problémom je najmä zá-koláctvo, i ufl z dôvodu jazykovej bariéry, nepripravenosti na vyu ovanie, alebo jednoducho sa im do -koly chodi nechce. Rodi ia svoje deti v náv-teve -koly nepodporujú, o sa následne odzrkad uje na ich nízkej vzdelanostnej úrovni. V lokalite Ladislavov dvor flije 32 rómskych rodín. Z celkového po tu 177 obyvate ov v danej lokalite je 109 nezaopatrených detí do 25 roku veku.

Závažným problémom je aj zanedbanie hygieny, ako u detí, tak u dospelých, ktoré veľa mi úzko súvisí so celkovým zdravotným stavom v celej rómskej komunite.

Aké naj častejšie sociálne problémy sa vyskytujú v rómskej komunite z hľadiska zdravotného stavu jej členov?

Ako sme už spomínali, závažným problémom je hygiena, ktorá je samozrejme úzko spätá so zdravotnými problémami, ako sú často rôzne infekčné a kožné ochorenia ako napríklad svrab, zápalivavenie, bakteriálne zápaly kože. S nedostatokmi finančnými prostriedkami súvisí vysoký výskyt nevhodných stravovacích návykov spojený s nízkou zodpovednosťou za svoje zdravie. Neprimeraná výživa spôsobuje vážne tráviace ťažkosti ako sú napríklad salmonelóza alebo rôzne zápaly čriev. Rómsky rodielia nie sú schopní postarať sa o svoje choré deti, preto hneď riešia takúto situáciu umiestnením svojich detí v nemocniciach. U dospelých Rómov sa často vyskytuje obezita, ktorá je zapríčinená konzumáciou veľkého množstva tukov, bieleho pečiva, jedál s vysokým obsahom tukov a taktiež nadmerné užívanie alkoholu a cigariet. S obezitou sa spájajú závažné zdravotné riziká ako je diabetes, problémy s dýchaním, ochorenia krví, srdcovo-cievne ochorenia a vysoký krvný tlak.

Aké naj častejšie sociálne problémy sa vyskytujú v rómskej komunite z hľadiska vzdelania jej členov?

Úroveň vzdelania Rómov je v dôsledku jazykovej bariéry, zlých životných a sociálnych podmienok, zanedbanej výchovy detí a podceňovania úlohy vzdelania a kvalifikácie, neobvyčajne nízka. Prejavuje sa značnou negramotnosťou v starších skupinách a rozsiahlou pologramotnosťou u mladších vekových skupín. S narastajúcim vekom pribúdajú negramotné osoby. Podľa C. Neasa (1993, s. 55- 57) nízku vzdelanostnú úroveň má vďaka aj mladá populácia Rómov vo veku 20- 29 rokov, ktorá absolvovala väčšinou len základné vzdelanie.

Deti sa na vyučovanie pripravujú málo alebo vôbec, voľne trávia na uliciach, niektoré dokonca nechodia vôbec. K práci a učeniu ich nemotivujú ani rodielia, ani žiadny podnet z komunity. Prevažná časť z nich navštevuje špeciálnu základnú školu, ktorú väčšina z nich končí predčasne, s nízkou úrovňou vzdelania. Veľmi zriedkavým javom sú v súčasnosti študenti z tejto komunity, ktorí navštevujú základnú školu a ktorí ju aj ukončia. Na základe uvedených skutočností je potrebné v budúcnosti vypracovať programy a projekty

zamerané na sociálnu inklúziu, podporu integrácie a vzdelávacie programy. Realizáciou uvedených programov a projektov sa pomôže tejto komunite k menšej závislosti od sociálnej a finančnej podpory štátu, k ich väčšej ekonomickej samostatnosti a nezávislosti, zodpovednosti a k zamedzeniu prehĺbovania spoločenského a sociálneho vylúčenia rómskej komunity v meste. (Komplexná stratégia riešenia problémov v rómskej komunite, 2007)

Aké možnosti riešenia boli navrhnuté terénnymi sociálnymi pracovníkmi?

Sociálni pracovníci navrhujú vznik rôznych komunitných programov, v zmysle komunitného organizovania, vzdelávacích programov, programov zamestnanosti, zdravotných programov, programov rozvoja bývania a záchrana existujúceho bývania a kultúrnych programov.

Aké možnosti riešenia boli zrealizované sociálnymi pracovníkmi?

Sociálni pracovníci pre mesto Levice lokalitu Ladislavov dvor realizujú rôzne projekty ako napríklad: Projekt s názvom Terénna sociálna práca v lokalite Ladislavov dvor. Cieľom tohto projektu bolo komplexné riešenie situácie rómskej komunity a trvalo udržateľné zvyšovanie kvality ich života. Terénna sociálna práca je základným predpokladom úspechu pri realizácii tohto dlhodobého cieľa. Realizácia programu bola nastavená tak, aby odstránila príznaky sociálnej deprivácie prostredníctvom permanentnej práce terénneho sociálneho pracovníka a asistenta terénneho sociálneho pracovníka, alej vytvorí funkčnosť terénnych sociálnych pracovníkov, pre realizáciu služieb starostlivosti vo všetkých kritických oblastiach života rómskej komunity. Zabezpečí lokálne pracovné poradenstvo, vyhadzovanie pracovných príležitostí pre nezamestnaných priamo v komunite. Realizovať vzdelávacie, osvetové a voľnočasové aktivity, nácvik sociálnych zručností. Sociálni pracovníci poskytujú poradenstvo a sprevádzajú klientov na úrady a inštitúcie v súvislosti s riešením ich nepriaznivej sociálnej situácie. Pomáhajú klientom pri uplatnení sa na trhu práce, a to vyhadzovaním ponúk, fiadostí, individuálnou sociálnou prácou s konkrétnym klientom, jeho rodinou a komunitou v prirodzenom rodinnom prostredí. Poskytujú poradenstvo v oblasti zlepšenia osobnej hygieny a zdravotnej starostlivosti detí a dospelých. Snažia sa o zlepšenie školskej dochádzky, odstránenie zákoláctva v spolupráci so základnou školou, materskou školou, o

zvyšovanie hodnoty vzdelávania Rómov, o pohovory s rodičmi. Pokúšajú sa Rómov viesť k hospodárnosti, poučujú ich o hospodárnom nakupovaní potravín a ošatenia, vedú ich k získavaniu návykov a zručností potrebných na riadne užívanie obydlí, pomáhajú pri riešení bytových otázok klientov, spolupracujú so správcami mestských bytov pri riešení neplatieb nájomných bytov. Poskytujú poradenstvo a pomoc v zložitých sociálnych situáciách a riešenie ťažkých kríz. Zrealizovaných bolo množstvo projektov na zlepšenie životných podmienok v rómskych osadách, v spolupráci s rôznymi charitatívnymi organizáciami, občianskymi združeniami ale aj samotnými občanmi mesta Levice. Zorganizovaná bola zbierka potravín, nábytku a jedla, ktoré sa následne odniesli a rozdelili obyvateľom Ladislavovho dvora.

5 DISKUSIA

Interview

Na úvod interview sme sa sociálnym pracovníkam predstavili a oboznámili ich s cieľom nášho prieskumu. Počas interview sme sociálnym pracovníkom položili 11 otázok.

Na otázku *„Aké najväčšie sociálne problémy postihujú muftov v rómskej komunite?“* nám všetky sociálne pracovníky (10 respondentov) odpovedali, že hlavným problémom muftov v rómskej komunite je nízka vzdelanostná úroveň, z ktorej súvisí nezamestnanosť, ktorou trpia.

Nasledujúcou otázkou bola *„Aké najväčšie sociálne problémy postihujú ženy v rómskej komunite?“* 6 sociálnych pracovníkov uviedlo, že hlavným problémom je veľký počet detí, ktorých sa v niektorých rodinách narodilo až 11. A 4 sociálne pracovníky nám povedali, *„že žienke ženy manželia nie sú zamestnaní, rodina trpí nedostatkom finančných prostriedkov, čo spôsobuje, že žijú v nevyhovujúcich bytových podmienkach.“* Z toho nám vyplýva, že pokiaľ sa muftom nepodarí v blízkej budúcnosti zamestnať sa, rodina bude naďalej v zlej ekonomickej a taktiež nevyhovujúcej životnej situácii.

Nasledujúco nás zaujímalo, aké najväčšie problémy sa vyskytujú u členov v rómskej komunite do 18 rokov. 7 sociálnych pracovníkov sa zhodlo v názore, že závažným problémom je zanedbávanie vplyvu a výchovy detí zo strany rodičov, ktoré sú im následkom toho odobrané. O deti sú potom nútení starať sa ich starí rodičia, ktorým sú deti zverené do výchovy súdom. 3 sociálne pracovníky tvrdia, že problémom zo strany rómskych detí je záľacnosť a nezájum o vzdelávanie. *„Väčšina mladých Rómov nedokáže povinnú školskú dochádzku, uverejnú alebo strednú školu. Vzdelanie nepovažujú za potrebné, necítia potrebu vzdelávať sa a v tomto názore ich plne podporuje rodina. Rodičia nevedú svoje deti k tomu, aby si vzdelanie dokončili a vôbec, aby sa po jeho absolvovaní mohli uplatniť na trhu práce.“*

Nasledujúco v poradí štvrtá otázka znela: *„Aké najväčšie sociálne problémy sa vyskytujú u členov v rómskej komunite nad 18 rokov, čiže u dospelých?“* Všetky sociálne pracovníky nám povedali, že *„v sociálnom systéme patria Rómovia v dospelosti do*

skupiny dlhodobo nezamestnaných. Ďalej, ako sme už predtým uviedli, úzko súvisí so vznikom ďalších problémov a nezávideniahodných situácií. Ich zaužívaný životný štýl spôsobuje vznik sociálno-patologických javov. Často sa môžeme stretnúť s poruchami správania, výtržnosťou, vandalizmom, alkoholizmom, trestnou činnosťou a hlavne s krádežami a požívaním psychotropných látok tak u mladých, ako aj u dospelých.

Neskôr sme sa pýtali na naj častejšie problémy členov rómskej komunity so vzdelávaním. Zaujímalo nás, či problémy spôsobuje nízka dostupnosť materských škôl, čo znamená nedostatok predškolskej prípravy alebo ide o jazykovú bariéru zo strany Rómov? Taktiež nás zaujímalo, či je tento problém spojený s nepravidelnou školskou dochádzkou, chýbajúcou zádržnosťou alebo celkovým nezaujímavým vzdelávaním, ktoré sme už predtým rozoberali. 10 sociálnych pracovníkov bolo toho názoru, že všetky spomínané problémy sú spojené s problémom vzdelávania Rómov. *Školy a deti, ktoré spadajú do kategórie predškolského veku, nenavštevujú predškolské zariadenia. Sú doma so svojimi matkami a nezamestnanými v rodine. Dospelí sa deťom venujú len sporadicky alebo vôbec. Deti majú problém v škole, nie do kolektívu, nevedia efektívne tráviť svoj voľný čas, nemajú priestor na športové, ani iné aktivity. Často sa u nich objavuje jazyková bariéra, nedostatok osvojených hygienických návykov a všeobecný prehľad o vedomostiach, zručnostiach, návykoch a schopnostiach, ktoré sú pre deti a predškolského veku charakteristické. Podobne sú na tom aj deti mladšieho a staršieho školského veku.*

Ďalšia otázka znela: *Ďalšie naj častejšie zdravotné problémy sa vyskytujú u členov rómskej komunity? Všetky sociálni pracovníci sa zhodli v názore, že zdravotný stav rómskej komunity je horší ako u väčšiny spoločnosti.* Nevýhovujúce životné podmienky, nízka úroveň bývania, nízka úroveň osobnej a komunálnej hygieny, znečistené a znečistené okolie a celková nevedomosť v oblasti zdravotnej, má za následok ich zdravotný stav. Zvyšujúca sa miera užívania alkoholu a fajčenia (aj počas tehotenstva), rozrastajúca sa závislosť od drog spôsobujú rôzne infekčné, dýchacie, kožné a rôzne iné ochorenia. Finančný nedostatok má za následok veľmi nevhodné stravovacie návyky, ktoré spôsobujú ďalšie a ďalšie ochorenia.

Zaujímalo nás názor sociálnych pracovníkov na to, aké sú podľa nich dôvody, že rómska komunita má takéto zdravotné problémy? 5 pracovníkov odpovedalo, že *šou dôvodom je prostredie, v akom rómska komunita žije.* Ďalšie 3 pracovníci sú toho názoru, že

Rómovia málo, skoro aľ vôbec uvedomelí v zdravotnej oblasti. Posledné 2 sociálne pracovní ky si myslia, že je to z dôvodu nedostatku nej hygieny.

Pri otázke či považujú členovia rómskej komunity pravidelnú návštevu lekárov za dôležitú, nám všetky sociálne pracovní ky odpovedali že áno. Z toho vyplýva, že aj napriek tomu, v akých podmienkach rómska komunita existuje, fíje, väšia sa z nich má záujem o svoje zdravie.

Na ďalšiu otázku, ktorej znenie je: Navštevujú obyvatelia rómskej komunity pravidelne lekárov, nám všetky sociálne pracovní ky odpovedali, že *šnie nenavštevujú, ale je to z dôvodu zlej ekonomickej situácie.* To znamená, že keby členovia rómskej komunity mali dostatok finančných prostriedkov, ich zdravotná situácia, by sa zlepšila.

Ďalšie 2 otázky, ktoré sme položili sociálnym pracovníkam, sa týkali možností riešenia sociálnych problémov rómskej komunity.

Jedna z nich znela: *šAké možnosti riešenia sociálnych problémov rómskej komunite ste navrhli?* Odpovede na túto otázku sa nám zväša opakovali, pretože, projekty sú navrhované spoločne viacerými sociálnymi pracovníkmi. Podľa sociálnych pracovníkov by mali vzniká rôzne vzdelávacie programy, zdravotné programy, komunitné programy, programy zamestnanosti, programy rozvoja bývania a záchranu existujúceho bývania.

Ďalšie programy na integráciu sociálne vylúčeného rómskeho obyvateľstva na trh práce, zníženie sociálno-patologických javov v komunite a programy na zlepšenie životnej situácie.

šAké možnosti riešenia sociálnych problémov v rómskej komunite už boli zrealizované? Sociálne pracovní ky sa snažia svojim klientom poskytovať poradenstvo a sprevádzajú ich na úrady a inštitúcie v súvislosti s riešením ich nepriaznivej sociálnej situácie. Snažia sa poskytnúť pomoc pri uplatnení sa na trhu práce, a to vyhadávaním ponúk, fíadostí, individuálnou sociálnou prácou s konkrétnym klientom, jeho rodinou a komunitou v prirodzenom rodinnom prostredí. Poskytujú poradenstvo v oblasti zlepšenia osobnej hygieny a zdravotnej starostlivosti detí a dospelých, dodržiavaním pravidelných lekárskech prehliadok a očkovaní, a taktiež poradenstvo a pomoc v zložitých sociálnych situáciách a pri riešení životných kríz.

ZÁVER

V našej práci sme sa zaoberali Rómami zo sociálne vylúenej komunity z Ladislavovho dvora, konkrétne ich životnou situáciou a sociálnymi problémami, ktoré sme skúmali formou analýzy interview so sociálnymi pracovníkmi pracujúcimi s touto komunitou. Rómovia zo sociálne vylúenej komunity sa už od raného veku stretávajú vo svojom živote s problémami. Dôsledkom situácie, v ktorej sa ocitli je predovšetkým nízka vzdelanostná úroveň, ktorá je zapríčinená už dôsledkom jazykovej bariéry alebo zlých životných a sociálnych podmienok, zanedbanej výchovy detí a podceňovania úlohy vzdelania a kvalifikácie zo strany rodičov detí. Ďalším problémom je zvýšený výskyt sociálnoopatologických javov, nepochopenie majoritnej spoločnosti, neskoršie uplatnenie sa na trhu práce a mnohé ďalšie, ktoré majú za následok prehĺbenie sociálneho vylúenia.

Po formálnej stránke sme prácu rozdelili do piatich hlavných kapitol a pre zrozumiteľnosť nasledného textu je hneď na jej začiatku kapitol vymedzených niekoľko odborných pojmov, ktoré sú danou problematikou úzko súvisia. Prvú kapitolu sme zamerali na komunitu vo všeobecnosti. Nasledujúca podkapitola sa venovala sociálne vylúenej komunite, sociálnemu vylúeniu a mechanizmom sociálneho vylúenia. Ďalšia podkapitola rozoberala komunitnú prácu, stratégie a ciele práce s komunitou. Druhá kapitola práce sa venovala Rómskej komunite. Po tejto kapitole nasledovala podkapitola poukazujúca na Rómov a lenenie Rómov. V posledných podkapitolách práca prezentovala sociálne problémy rómskej komunity a takticky možnosti odstránenia týchto problémov. Treťou kapitolou práce bola samotná empiria zameraná na prieskum sociálnych problémov v konkrétnej komunite. Nasledujúce podkapitoly boli zamerané na ciele, prieskumu, otázky prieskumu a takticky na metodiku prieskumu. Tretia kapitola prezentovala výsledky získané z prieskumu sociálnych problémov. Diskusia, čiže posledná kapitola práce dopodrobna rozoberala výsledky, ktoré boli získané počas prieskumu, ktorý bol vykonaný na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny v Leviciach. Na základe nášho prieskumu sme dospeli k návrhom a odporúčaniam pre ďalšiu prax, ktoré sme prezentovali v tejto kapitole. Úlohou tejto práce bolo poukázať na prácu so sociálne vylúenou komunitou, na konkrétne závažné sociálne problémy tejto komunity a takticky na možnosti riešenia situácie sociálne vylúenej komunity.

Zdroje:

AMBRÓZOVÁ, A. a kol. 2006. *Proces terénnej sociálnej práce v sociálne vylúenej komuniti*. Bratislava: PDCS o. z. 2006. 80 s. ISBN 80-969431-3-8.

DUYENAK, J. W. 2005. Komunitný rozvoj, obianska spoločnosť a urbanistická politika. In: PRUFIŇSKÁ, J. (ed.) *Zborník z medzinárodnej konferencie Komunitný rozvoj a moderná sociálna politika*. Bratislava: KSP PdF UK. 2005.

DĚAMBAZOVI, R. a JURÁSKOVÁ, M. 2002. Sociálne vylúenie Rómov na Slovensku. In: VAŇKA, M. *a ipen pal o Roma*. Bratislava: In-titút pre verejné otázky. 2002. 911 s. ISBN 80-88935-41-5.

FLIEGEL, L. 1992. Výchova a vzdelávanie rómskych detí v školskom systéme. In: *Neznámi Rómovia*. Bratislava: Ister Science Press. 1992. 207s. ISBN 80-900486-2-3.

GARDNER, J. W. 1999. Budování komunity. In: MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. 2003. 384 s. ISBN 80-07178-548-2.

HANZELOVÁ, E. 2000. Aktuálne otázky postavenia Rómov na trhu práce v SR. In: *Práca a sociálna politika*, . 3. Bratislava: VÚPSVR.

HARTL, P. 1997. *Komunita obanská a komunita terapeutická*. Praha: Slon. 1997. 221 s. ISBN 80-85850-45-1.

JUROVÁ, A. 2002. Rómovia v období od roku 1945 po november 1989. In: VAŇKA, M. (Ed.) Slovensku. *a ipen pal o Roma. Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku* Bratislava: In-titút pre verejné otázky. 2002. 911 s. ISBN 80-88935-41-5.

KOMPANÍKOVÁ, S. a ŠEBESTA, M. 2002. Regionálne špecifická životných stratégií. In: VAŇKA, M. (Ed.) Slovensku. *a ipen pal o Roma. Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku* Bratislava: In-titút pre verejné otázky. 2002. 911 s. ISBN 80-88935-41-5.

Komplexná stratégia riešenia rómskej problematiky v obci Liptovský Mikuláš. [online]. [cit. 2012-02-20]. Dostupné na internete:

<http://www.mikulas.sk/files/File/pdf_zakl_dokumenty/ksrp.pdf>

KUMANOVÁ, Z. a ZELINOVÁ, H. 1999. Rómovia na Slovensku. In: *Romové a O Roma. Tradice a souasnost*. Brno: Muzeum romské kultury. 1999. 90 s. ISBN 80-902476-1-X

- LEHOCZKÁ, L. a HABURAJOVÁ-ILAVSKÁ, L. 2006. *Komunitné sociálne služby v kontexte kultúrnej identity obyvateľov rómskych osád*. Nitra: FSVaZ UKF. 2006. 127 s. ISBN 80-8050-961-1.
- LEVICKÁ, J. 2002. *Metódy sociálnej práce*. Trnava : ProSocio. 2002. 121 s. ISBN 80-89074-38-3.
- LEVICKÁ, J. 2004. *Základy sociálnej práce*. Trnava: Spoločenstvo pre podporu vedy a vzdelávania na FZaSP TU. 2004. s. 172. ISBN 80-968952-3-0.
- MATOUŠEK, O. 2003. *Metody a řízení sociální práce*, Praha: Portál. 2003. 384 s. ISBN 80-07178-548-2.
- MATOUŠEK, O. 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. 2003. 288 s. ISBN 80-7178-549-0.
- MUTINKA, A. 2002. Bývanie Rómov. In: VAŤEKA, M. (Ed.) Slovensku. *a ipen pal o Roma. Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku* Bratislava: Inštitút pre verejné otázky. 2002. 911 s. ISBN 80-88935-41-5.
- NAVRÁTIL, P. 2001. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman. 2001. 168 s. ISBN 80-903070-0-0.
- NEJEDLIK, C. 1993. *Romové v české republice v era a dnes*. Olomouc: PF UP. 1993. 130 s. ISBN 80-7067-310-9.
- PAVELOVÁ, J. a TVRDOŠ, M. 2006. *Komunitná sociálna práca*, Nitra: FSVaZ UKF. 2006. 175 s. ISBN 80-8050-983-2.
- PETRUSEK, M. 1996. Teorie sociálních sítí. In: *Veškerý sociologický slovník*. Praha: Karolínium. 1996. 747 s. ISBN 80-7184-164-1.
- ROSINSKÝ, R. 2006. *Právne problémy Romov alebo motivácia rómskych ľudí k učeniu*. Nitra: FSVaZ UKF. 2006. 262 s. ISBN 80-8050-955-7.
- Rozvojové vzdelávanie*. [online]. [cit. 2012 - 04 - 02]. Dostupné na internete:
<http://www.rozvojovevzdelavanie.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=411&Itemid=161>

- RUSNÁKOVÁ, J. 2006. Možnosti práce v rómskych komunitách. In: *ROSINSKÝ, R.-VEREŠOVÁ, M.-RUSNÁKOVÁ, J.-SOLLÁR, T.-MIKUTKOVÁ, E.* Nitra: FSVaZ UKF. 2006. 264 s. ISBN 80-8050-990-5.
- SCHAVEL, M. 2008. *Sociálna prevencia*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce Sv. Alfbety. 2008. 139 s. ISBN 978-80-89271-22-1.
- SELICKÁ, D. 2008. *Rómska rodina v kontexte metód sociálnej práce*. Nitra: FSVaZ UKF. 2008. 155 s. ISBN 978-80-8094-453-7.
- STRIEŠENEC, M. 1996. *Slovník sociálneho pracovníka*. Trnava: Vydavateľstvo AD. 1996. 255 s. ISBN 80-96789-0-X.
- TRÁTKO, P. 2002. Zdravotná situácia rómskej populácie. In: *VATNKA, M. (Ed.) Slovensku. a ipen pal o Roma. Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky. 2002. 911 s. ISBN 80-88935-41-5.
- TOKÁROVÁ, A. et al. 2003. *Sociálna práca, kapitoly z dejín, teórie a metodiky sociálnej práce*. Prešov: Akcent print. 2003. 573 s. ISBN 80-968367-5-7.
- Tradiční romská komunita*. [online]. [cit. 2012-02-08]. Dostupné na internete: <<http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgpc/ikvz/podkapitoly/d01kapitoly/08.pdf>>
- VALACHOVÁ, D. a KADLEČKOVÁ, Z. a BUTAČOVÁ, A. a ZELINA, M. 2002. *Vzdelávanie Rómov*. Bratislava: SPN. 2002. 205 s. ISBN 80-08-03339-8.
- VANO, B. a HAVIAROVÁ, E. 2002. Demografické trendy rómskej populácie. In: *a ipen pal o Roma. Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky. 2002. 911 s. ISBN 80-88935-41-5.
- FILOVÁ, A. 2005. *Úvod do teórie sociálnej práce*, Banská Bystrica: Mentor. 2005. 130 s. ISBN 80-968932-1-1.